

Iššūkio kortelė

Klimatas 1

Esi vyresnysis mokiny. Socialiniuose tinkluose pastebi turinį, kuriame teigiama, kad informacija apie klimato kaitą yra melaginga, o kai kurie populiari politikai ir įžymybės tai patvirtina. Tave jaudina žiniasklaidos raštingumo problema ir nori kažką dėl to padaryti.

Medijų raštingumas – tai gebėjimas naudotis visomis komunikacijos formomis, jas analizuoti, vertinti, kurti ir veikti. Jis suteikia žmonėms galimybę tapti kritiškai mąstančiais ir kūrybingais asmenimis, veiksmingais komunikatoriais bei aktyviais piliečiais. (namle.org)

Klimatas 2

Jūs esate universiteto studentų grupė. Žinote, kad jautienos gamyba daro itin neigiamą poveikį klimatui. Tačiau taip pat suprantate, kad kultūriškai keisti mitybos įpročius yra sudėtinga, įskaitant ir jus pačius. Vis dėlto norite daryti teigiamą poveikį. Kokia yra jūsų strategija?

Klimato kaita – tai ilgalaikiai temperatūros ir oro sąlygų pokyčiai. Tokie pokyčiai gali būti natūralūs. Tačiau nuo XIX a. pagrindinė klimato kaitos priežastis yra žmogaus veikla, visų pirma susijusi su iškastinio kuro, pavyzdžiui, anglies, naftos ir dujų, deginimu. (UN, n.d.)

Aplinka & Vandenynai 1

Jūs esate vidurinės mokyklos mokiniai. Esate girdėję apie biologinės įvairovės sodus, kuriuose gyvena daugybė gyvybės formų ir kurie leidžia joms harmoningai sugyventi. Jums labai patinka ši idėja ir esate ja labai susidomėję. Norite tokį sodą įkurti savo mokykloje ir visiems papasakoti apie šią idėją. Koks yra jūsų planas?

Biologinė įvairovė – tai visų Žemėje esančių gyvųjų organizmų įvairovė, apimanti genetinę, rūšių ir ekosistemų įvairovę; ji yra itin svarbi žmonių išlikimui ir planetos sveikatai. Biologiškai įvairios sistemos taip pat yra atsparesnės staigiems pokyčiams.

Aplinka & Vandenynai 2

Esi biologijos studentas. Pamatėte dokumentinį filmą „Oceans“ ir sužinojote, kaip tralavimas naikina visą vandenyno dugną ir kartu su juo – ekosistemas. Nori padaryti įtaką, kad prisidėtų prie šios praktikos sustabdymo. Kokia tavo strategija?

Tralavimas – tai pramoninės žvejybos būdas, kai didelis kūgio formos tinklas (tralas) yra velkamas vandeniu paskui vieną ar kelis laivus.

Transportas 1

Esate tėvas ar motina ir turite 13 metų vaiką. Gyvenate dideliame mieste, o kasdienis kelionės į darbą ir atgal maršrutas yra varginantis ir užtrunka daug laiko tiek jums, tiek jūsų vaikui. Pastebite, kad kiti žmonės susiduria su tomis pačiomis problemomis: eismas intensyvus, oras užterštas, o automobilių per daug. Norite suburti aplinkinius žmones, kad rastumėte šios problemos sprendimą. Koks būtų jūsų požiūris?

Transportas 2

Dirbate tarptautinėje įmonėje. Žinote, kad skrydžiai labai kenkia klimatui, tačiau pastebite, kad įmonėje vyksta daug verslo skrydžių, į kuriuos įtraukti ir jūs. Norite tai pakeisti – kokią požiūrį pasirinksite?

Tyrimai & Inovacijos 1

Jums 13 metų. Sužinote, kad naujų vaistų kūrimas gali užtrukti daugelį metų ir kainuoti milijardus, todėl dauguma įmonių sutelkia dėmesį tik į tuos vaistus, kurie atneš didelį pelną. Tai reiškia, kad ligos, kurios dažniausiai kamuoja vargingus žmones, dažnai lieka nepastebėtos. Ką, jūsų nuomone, galite padaryti net būdami jauni žmonės, kad padidintumėte informuotumą apie užmirštas ligas? Galbūt galite apie jas sužinoti daugiau, dalytis istorijomis arba remti grupes, siekiančias teisingesnių mokslinių tyrimų. Tai gali atrodyti nedidelis indėlis, bet kiekvieną kartą, kai apie tai kalbate, padedate daryti spaudimą sistemai, kad ji rūpintųsi ne tik pinigais.

Tyrimai & Inovacijos 2

Jums 14 metų. Sužinote, kad daugelis išradimų, kuriais šiandien naudojames, pavyzdžiui, internetas, GPS ar netgi jutikliniai ekranai, iš pradžių buvo sukurti universitetuose ar vyriausybės lėšomis. Tačiau vėliau privačios įmonės iš jų gauna milžinišką pelną, o paprasti žmonės ne visada gauna tiek pat naudos. Ką, jūsų nuomone, galėtumėte padaryti, kad išradimai tarnautų visiems? Galbūt galėtumėte išmokyti naudotis nemokamomis ir atvirojo kodo priemonėmis, dalytis žiniomis su draugais arba prisijungti prie projektų, skatinančių technologijų naudojimą visuomenės labui. Tai gali atrodyti nedidelis žingsnis, tačiau kuo daugiau žmonių reikalauja atviros ir teisingos prieigos, tuo sunkiau įmonėms tampa išlaikyti atradimus paslėptus.

Naujasis europinis bauhauzas (NEB) 1

Jūs dirbate pilietinėje visuomenėje ir užsiimate naujų miesto erdvių projektavimu. Pastebite, kad daugelis žmonių yra susirūpinę biologinės įvairovės nykimu, tačiau nežino, ką daryti kasdieniame gyvenime, kad padarytų teigiamą poveikį. Norite sugalvoti projekto koncepciją, kuri padėtų išspręsti šią problemą. Koks būtų jūsų požiūris?

Energija 1

Jums 12 metų. Sužinote, kad energija, kurią naudojame kasdieniniams poreikiams tenkinti, paprastai gaminama būdais, kurie labai kenkia aplinkai ir sveikatai. Tačiau taip pat sužinote, kad yra švarių ir atsinaujinančių energijos šaltinių, pavyzdžiui, saulės, vėjo ir geoterminės energijos. Bet nesuprantate, kodėl mes vis tiek laikomės tų žalingų metodų. Norite iškelti šį klausimą, daugiau apie jį sužinoti ir apie tai informuoti kitus. Kokia jūsų strategija?

Energija 2

Jums 15 metų. Sužinote, kad didžiausia energijos suvartojimo dalis iš tikrųjų tenka ne namams ar mokykloms, o didžiulėms gamykloms, gaminančioms pieną, cementą ir chemines medžiagas. Šios pramonės šakos sudegina milžiniškus anglies, naftos ir dujų kiekius – tiek daug, kad net jei kiekvienas namų ūkis taupytų energiją, tai neišspręstų visos problemos. Ką, jūsų nuomone, gali padaryti kaip vartotojas, kad sumažintum šių pramonės šakų daromą poveikį? Gali atrodyti, kad esate per maži, kad ką nors pakeistumėte, tačiau nepamirškite, kad šios gamyklos veikia tol, kol gauna pelną, ir tiek, kiek jiems naudinga.

Žemės ūkis 1

Jums norisi ko nors saldaus, bet ką tik sužinojote, kad kakavos pramonė gali būti neteisinga ūkininkų ir darbininkų atžvilgiu ir kad ji kenkia biologinei įvairovei. Norite rinktis geresnius užkandžius ir mąstote, kaip šią idėją skleisti pagal savo galimybes. Ką darytumėte?

Žemės ūkis 2

Jūs ką tik pradėjote studijas universitete. Žinote, kad daugelis žemės ūkio tyrimų yra skirti derlingumui didinti, net jei tai reiškia, kad reikia naudoti daugiau cheminių medžiagų, kurios teršia dirvą ir vandenį bei kenkia biologinei įvairovei. Tačiau smulkieji ūkininkai, kuriems rūpi dirva ir gamta, dažnai negauna paramos tyrimams, nors jų idėjos galėtų būti naudingesnės planetai. Ką, jūsų nuomone, galite padaryti kaip žmonės, kurie kasdien valgo maistą?

Pramonė 1

Namuose turite krūvą senos elektronikos – telefonų, nešiojamųjų kompiuterių ir įkroviklių, kurių jau nebevartojate. Kai kurie iš jų neveikia, kiti veikia, bet yra tiesiog seni. Kaip aplinkos inžinierius, žinote, kad žaliavų gavyba kasyklose reikalauja milžiniškų išteklių, ir žinote, kad elektronikos gaminiuose naudojama daug įvairių vertingų rūdų. Norėdami užkirsti kelią tolesnei gavybai, norite prisidėti savo daiktais ir mąstote, kaip šią idėją populiarinti. Ką darytumėte?

Įvykio kortelė

Energy Blackout

Sugenda pagrindinis elektros tinklas, dėl to milijonai žmonių kelias dienas lieka be elektros. Ligoninės ir skubios pagalbos tarnybos susiduria su sunkumais, tačiau bendruomenės susivienija dalydamosi išteklių, o susidomėjimas atsinaujinančios energijos mikrotinklais ir namų saulės energijos sistemomis auga.

N:2 S:-4 E:-4

Climate Migration

Kylantis jūros lygis ir ekstremalūs oro reiškiniai verčia milijonus žmonių palikti savo namus. Priimančiosios regionai susiduria su būsto ir darbo vietų trūkumu, tačiau nauji kultūriniai mainai praturtina bendruomenes ir skatina diskusijas apie visuotinę atsakomybę.

N:-2 S:-1 E:-4

Supply Chain Breakdown

Pasaulinė krizė sutrikdo laivybos maršrutus ir prekybą. Kai kuriuose regionuose prekybos centrų lentynos ištuštėja, o vietiniai gamintojai tampa vis svarbesni. Bendruomenės persvarsto savo priklausomybę nuo pasaulinių tiekimo grandinių.

N:+2 S:-1 E:-2

Resource Conflicts

Konkurencija dėl atsinaujinančiosios energijos sektoriui gyvybiškai svarbių mineralų (tokių kaip ličio ir kobalto) kelia ginčus, dažniausiai Pietų pusrutulio šalyse. Nors atsinaujinančiosios energijos projektai plėtojami visame pasaulyje, vietos bendruomenės susiduria su gyventojų perkėlimu, protestais ir raginimais užtikrinti sąžiningą prekybą.

N:+1 S:-5 E:+2

Broken Promises

Turtingos šalys skiria milijardus klimato finansavimui, tačiau įgyvendina labai nedaug. Be paramos pažeidžiamieji regionai susiduria su potvyniais, sausromis ir badu. Jaunimas, nevyriausybinių organizacijų ir „Pasaulio Pietų“ lyderiai vis labiau reikalauja atskaitingumo.

N:-2 S:-4 E:-2

Just Transition

Mažėjant iškastinio kuro pramonės apimtims, visame pasaulyje prarandama milijonai darbo vietų. Nesant planavimo, nelygybė didėja. Tačiau kai kurie regionai perkvalifikuoja darbuotojus atsinaujinančiosios energijos, agroekologijos ir priežiūros ekonomikos srityse, parodydami, kad įmanoma kita ateitis.

N:+3 S:-2 E:-4

Cultural Loss

Kylantis jūros lygis nuneša pakrančių kaimus ir protėvių žemes. Tradicijoms, kalboms ir kultūrinei tapatybei kyla grėsmė, tačiau perkeltos bendruomenės randa naujų būdų, kaip išsaugoti savo paveldą ir dalytis juo su kitais.

N:-2 S:-4 E:0

Teminė kortelė

Kolektyviniai Veiksmai

Kolektyviniai veiksmai – tai kai žmonės susiburia, kad spręstų visiems aktualią problemą, pavyzdžiui, klimato kaitą ar oro kokybės gerinimą. Nors problemai išsprendus naudos gauna visi, atskiri asmenys dažnai mano, kad jų nedidelis indėlis neturi reikšmės. Siekiant motyvuoti žmones, grupes ar šalis aktyviai dalyvauti, galima nustatyti tam tikras taisykles, numatyti paskatinimus arba paskirstyti bendrą atsakomybę. Taip pat galima taikyti tokias strategijas kaip darbas mažesnėse grupėse ir socialinio spaudimo sukūrimas. (M. Olson, 1989)

Vietos ir tradicinės žinių sistemos (LINKS)

Dinamiški integruotų, holistinių, socialinių ir ekologinių žinių, praktikų bei įsitikinimų rinkiniai, susiję su gyvųjų būtybių, įskaitant žmones, tarpusavio santykiais ir jų santykiais su aplinka. (IPBES, 2021)

Žmogaus teisių principų grindžiamas požiūris

Visi gimstame turėdami teises. Jei taip, tai vystymasis turėtų užtikrinti, kad šios teisės taptų realybe visiems. Tai neturėtų būti vertinama kaip labdara, o kaip pareiga. Žmonės neturėtų būti laikomi tik pagalbos gavėjais, bet pokyčių iniciatoriais ir savo ateities kūrėjais. Rodikliai grindžiami žmonių patirtimi, kaip pagerėjo jų gyvenimas – ne tik kai kurių, bet visų. Dėmesys skiriamas: 1) Vyriausybių (pareigų vykdytojų) gebėjimų stiprinimui, siekiant įvykdyti žmogaus teisių įsipareigojimus. 2) Visų žmonių (teisių turėtojų) gebėjimų stiprinimui, kad jie galėtų reikalausti savo teisių. (UNSDG, 2020)

Žiedinės ekonomikos principai ir „7R“

Žiedinė ekonomika yra gamybos ir vartojimo modelis. Tai nukrypimas nuo tradicinio, linijinio ekonomikos modelio, kuris grindžiamas schema „paimti–pagaminti–suvartoti–išmesti“. (Europos Parlamentas, 2023 m.)

Tai reiškia kur kas daugiau nei tik perdirbimą ir apima 9 etapus:

Atsisakyti, permaštyti, sumažinti: protingesnis produktų naudojimas ir gamyba,

Pakartotinis naudojimas, remontas, atnaujinimas, perdirbimas, paskirties keitimas: produkto ir jo dalių tarnavimo laiko pratęsimas,

Perdirbimas, išteklių atgavimas: naudingas medžiagų panaudojimas. Pagal Potting ir kt., 2017 m.

Gamtos sprendimai

Gamtos pagrindu paremti sprendimai (angl. Nature-based Solutions, NbS) – tai požiūris, kuriuo pasitelkiama gamta ir sveikų ekosistemų galia siekiant apsaugoti žmones, optimizuoti infrastruktūrą ir užtikrinti stabilia bei biologine įvairove pasižymincią ateitį.

Gamtos pagrindu paremti sprendimai padeda spręsti visuomenės problemas taikant veiksmus, skirtus apsaugoti, tvariai valdyti ir atkurti natūralias bei pakeistas ekosistemas, kartu kuriant naudą žmonėms ir gamtai. Jie padeda spręsti tokias svarbias problemas kaip klimato kaita, nelaimių rizikos mažinimas, aprūpinimas maistu ir vandeniu, biologinės įvairovės nykimas bei žmonių sveikata, todėl yra itin svarbūs siekiant tvaraus vystymosi.

Šią koncepciją sukūrė Tarptautinė gamtos apsaugos sąjunga (IUCN). Tai standartas, kurį sudaro 8 kriterijai ir 28 rodikliai.

Biomimikrija (arba bionika)

Visų sričių ir pramonės šakų iššūkiams spręsti gyvasis pasaulis siūlo begalę pavyzdžių, iš kurių žmonės gali pasimokyti. Šie sprendimai, padedantys mūsų rūšiai geriau suderinti savo veiklą su likusia gamta, rodo kelią, kaip patenkinti savo poreikius ir kurti naujas galimybes. Imituodami šias laiko patikrintas formas, procesus ir ekosistemas, biomimikriją praktikuojantys žmonės gali atverti kelią atsinaujinančiai atečiai, kurioje žmonės padeda kurti visai gyvybei palankias sąlygas. (Biomimicry Institute, n.d.)

Niekas neturi likti nuošalyje: Įtrauktis & Prieinamumas

Pripažįstama, kad žmonės dažnai patiria ekonominę, socialinę, geografinę ir (arba) politinę atskirtį, pavyzdžiui, dėl lyties, etninės priklausomybės, rasės, amžiaus, negalios arba šių veiksnių derinio, o tai lemia daugialypę, dažnai susikaupiančią diskriminaciją. Tai nėra atsitiktinumas. Tai politikos ir praktikos rezultatas. Daugelio žmonių padėtis netgi nėra pripažįstama, jau nekalbant apie jos vertinimą ir sprendimą. Norint pasiekti pažangą, labai svarbu užmegzti ryšį ir išklausti. (UNSDG, 2020)

Sveikata & Gerovė

Psichinė sveikata – tai gerovės būseną, kai asmuo realizuoja savo gebėjimus, sugeba susidoroti su įprastais gyvenimo iššūkiais, gali produktyviai dirbti ir prisidėti prie savo bendruomenės gerovės. Psichinė sveikata yra esminis veiksnys, lemiantis mūsų, kaip žmonių, kolektyvinį ir individualų gebėjimą mąstyti, jausti, bendrauti vieni su kitais, užsidirbti pragyvenimui ir džiaugtis gyvenimu. Atsižvelgiant į tai, psichinės sveikatos skatinimas, apsauga ir atkūrimas gali būti laikomi gyvybiškai svarbiu klausimu asmenims, bendruomenėms ir visuomenei visame pasaulyje. (WHO, n.d.)

Atsparumas

Pavojams veikiant sistemos, bendruomenės ar visuomenės gebėjimas laiku ir veiksmingai atsispirti pavojaus padariniams, juos sušvelninti, prisitaikyti prie jų, transformuoti ir atsigaivinti po jų, įskaitant esminių pagrindinių struktūrų ir funkcijų išsaugojimą bei atkūrimą taikant rizikos valdymą. (UNDRR, 2017)

Advokacija

Advokacija – tai aktyvus savo nuomonės išreiškimas, siekiant daryti įtaką sprendimams, politikai, požiūriams ar elgesiui, kad individualiai ar kolektyviai būtų pasiekti pageidaujami socialiniai, aplinkosaugos ar politiniai pokyčiai. Advokacija turi turėti aiškius tikslus ir strategijas, skirtas tiems tikslams pasiekti.

Skaičių kortelė

1 variantas

N:-2

S:2

E:-2

2 variantas

N:2

S:-2

E:-2

1 variantes

2 variantes

N:-2

N:-2

S:2

S:1

E:-1

E:0

1 variantes

2 variantes

N:-2

N:2

S:2

S:0

E:0

E:-2

1 variantes

2 variantes

N:-2

N:-2

S:0

S:-1

E:1

E:2

1 variantes

2 variantes

N:-2

N:-2

S:2

S:1

E:1

E:2

1 variantes

2 variantes

N:-2

N:-1

S:0

S:2

E:2

E:-1

1 variantes

2 variantes

N:-2

N:-1

S:2

S:2

E:2

E:1

1 variantes

2 variantes

N:-1

N:-1

S:2

S:1

E:-2

E:-1

1 variantes

2 variantes

N:-1

N:-1

S:0

S:-1

E:-1

E:0

1 variantes

2 variantes

N:-1

N:-1

S:1

S:0

E:0

E:1

1 variantes

2 variantes

N:-1

N:0

S:-2

S:-1

E:1

E:-1

1 variantes

2 variantes

N:-1

N:0

S:-2

S:1

E:2

E:-2

1 variantes

2 variantes

N:-1

N:0

S:-1

S:2

E:2

E:-2

1 variantes

2 variantes

N:-1

N:0

S:0

S:2

E:2

E:-1

1 variantes

2 variantes

N:-1

N:0

S:2

S:2

E:2

E:1

1 variantes

2 variantes

N:0

N:0

S:0

S:-2

E:-2

E:0

1 variantes

2 variantes

N:0

N:0

S:0

S:-1

E:-1

E:0

1 variantes

2 variantes

N:0

N:0

S:1

S:-1

E:-1

E:1

1 variantes

2 variantes

N:2

N:0

S:-2

S:-2

E:0

E:2

1 variantes

2 variantes

N:0

N:0

S:1

S:0

E:0

E:1

1 variantes

2 variantes

N:0

N:1

S:-2

S:0

E:1

E:-2

1 variantes

2 variantes

N:0

N:1

S:-1

S:2

E:2

E:-2

1 variantes

2 variantes

N:0

N:1

S:1

S:2

E:2

E:0

1 variantes

2 variantes

N:1

N:1

S:-1

S:-2

E:-2

E:-1

1 variantes

2 variantes

N:1

N:-1

S:1

S:0

E:-2

E:1

1 variantes

2 variantes

N:1

N:-1

S:-1

S:-2

E:-1

E:2

1 variantes

2 variantes

N:1

N:-1

S:1

S:2

E:-1

E:0

1 variantes

2 variantes

N:1

N:1

S:2

S:1

E:-1

E:0

1 variantes

2 variantes

N:1

N:1

S:-1

S:-2

E:1

E:2

1 variantes

2 variantes

N:1

N:1

S:0

S:-1

E:1

E:2

1 variantes

2 variantes

N:2

N:2

S:-1

S:-2

E:-2

E:-1

1 variantes

2 variantes

N:2

N:2

S:0

S:-1

E:-2

E:-1

1 variantes

2 variantes

N:2

N:2

S:1

S:0

E:-2

E:-1

1 variantes

2 variantes

N:2

N:2

S:2

S:1

E:-2

E:-1

1 variantes

2 variantes

N:2

N:2

S:2

S:1

E:-1

E:0

1 variantes

2 variantes

N:2

N:2

S:-1

S:-2

E:0

E:1